

Toespraak in de Amsterdamse Studenteneklesia op 25 mei 2014 door Hester Smits

De mens in de spiegel

Voorlezing uit de brief van Jakobus

Jakobus 1:22-25

Wees daders van het Woord en niet alleen hoorders. Anders bedrieg je jezelf. Want wie de boodschap hoort, maar er niets mee doet, is net als iemand die het gezicht waarmee hij is geboren, in de spiegel bekijkt: hij ziet zichzelf, maar zodra hij wegloopt is hij vergeten hoe hij eruitzag. Wie zich daarentegen spiegelt in de volmaakte wet die vrijheid brengt, en dat blijft doen, niet als iemand die hoort en vergeet, maar als iemand die ernaar handelt – hem valt geluk ten deel, juist om wat hij doet.

Toespraak

We kijken allemaal weleens in de spiegel. Vanochtend nog. Heb ik geen ontbijtkruiden in mijn snor hangen, zit er nog tandpasta in mijn mondhoek, is mijn haar netjes. Maar de vraag is: wat zie je, als je in de spiegel kijkt? Kijk je ook echt? En bevalt het je? Wie zie je als je in de spiegel kijkt, echt kijkt? En dan meer dan de ontbijtkruiden, de rimpels, het haar. De spiegel weerkaatst jouzelf, met alles wat je aan goede gedachten, slechte intenties, aan geschiedenis, aan zielenleven bij je hebt. Dit is wie je bent. Misschien dat de meeste mensen daarom niet van de spiegel houden. Het is ook confronterend. Soms heb je een ander beeld van jezelf. Vrolijker, dunner, strakker, zwaarder, gezonder en noem maar op. Een spiegel is confronterend.

We komen de spiegel in de bijbel eigenlijk maar weinig tegen. Vreemd? Nee, want het was toen nog een wat onhandig gebruiksvoorwerp. Een spiegel was een wat vage afspiegeling van jezelf. Men kende in het Oude Israël spiegels, maar die waren dan van brons. Men kende geen heldere spiegel. Men zag alleen maar contouren, zoals bij mist of in de badkamer als je gedoucht hebt. Men zag zichzelf vaag. Vandaar dat de tekst van Paulus uit 1 Korinthe 13:12 ook is aangepast in de Nieuwe Bijbel Vertaling. We hebben dat lang gelezen als: 'Want nu zien wij nog door een spiegel, in raadselen, doch straks van aangezicht tot aangezicht.' De raadselen hebben plaatsgemaakt voor precies wat er aan de hand was: wazigheid, je ziet het nog niet scherp. 'Nu kijken we nog in een wazige spiegel, maar straks staan we oog in oog.'

Jacobus gebruikt ook het beeld van de spiegel. Maar dan veel meer als vraag: waar spiegel je je aan? De brieven schrijver, het hart op de tong, een echte doener, wil zo graag dat zijn boodschap begrepen wordt. Jacobus' boodschap is: als je het woord van God hoort, dan handel je ernaar. Maar als hij om zich heen kijkt, dan ziet hij iets anders. En toen kwam hij op dat idee van de spiegel. Waar spiegelt een mens zich aan? Hoe gaat dat als je de boodschap hoort, maar 'm direct vergeet? Leuk trouwens dat er man staat. Om twee redenen: een man kijkt een stuk minder vaak in de spiegel dan een vrouw. En een man geeft niet snel toe dat hij de boodschap niet hoort. We kunnen het ons bijna niet voorstellen, maar hier is sprake van een man die én in de spiegel kijkt, én een man die de boodschap hoort en er niks mee doet. Wat gebeurt er als zo'n man in de spiegel kijkt? Jacobus zegt: hij ziet het gezicht waarmee hij is geboren in de spiegel, loopt weg en is het vergeten. Hij gaat gewoon weer door met waar hij mee bezig was.

In het Grieks staat er letterlijk 'het genesis-gezicht'. Dat is het woord dat Jacobus gebruikt. De man ziet in de spiegel zijn gezicht van het begin. Wat wordt daar precies mee bedoeld? Laten we allereerst vaststellen dat het voor ons meteen een verwijzing is naar het eerste bijbelboek: Genesis. En de eerste woorden van dat bijbelboek zijn: 'In den beginne' of liever: 'In beginsel'. In beginsel schiep God de hemel en de aarde en zag dat het goed was. Het licht, de nacht, de mensen, de dieren, de vissen in de zee. Je kijkt

in de spiegel en ziet je Genesis-gezicht. In beginsel, in de oorsprong. Zoals je bedoeld bent.

En dan kunnen we nog een stap verder gaan en zeggen dat het eerste woord waar het bijbelboek Genesis mee begint, de letter Beth is (*Bereshiet* – 'In den beginne'). En Beth betekent ook 'huis' (*Bethlehem* - broodhuis). Je ziet in de spiegel je gezicht en het is het gezicht dat hoort bij woorden als huis. Je gezicht waar vanaf te lezen is waar jij thuis bent, geen vreemdeling, geen balling maar je thuis-gezicht. Dat zie je allemaal als je in de spiegel kijkt: je spiegelt je aan je Genesis-gezicht. Het gezicht waar je aan af kan lezen of je je thuis voelt in deze wereld. En hoe vaak zien we niet aan iemands gezicht hoe de vlag erbij hangt. Groeven van verdriet, een vermoeid gezicht omdat je gezondheid het af laat weten, stralend omdat je verliefd bent.

Maar nu komt het: een man die de boodschap van recht en vrede hoort en er niks mee doet, is als iemand die zijn genesis-gezicht ziet, wegloopt en het vergeet. Het is Jacobus een doorn in het oog en terecht. Daarvoor is de boodschap van recht en vrede veel te belangrijk.

Spiegel je, zo zegt Jacobus, in de volmaakte wet die vrijheid brengt. En blijf dat doen. Ook als het moeilijk is. Volhard in deze houding. Dus als je je spiegelt, kijk dan naar de vrijheid die God de mens heeft gegeven om niet als slaaf te leven. Niet als knecht maar als iemand die heel is en heel blijft, voor zichzelf en voor anderen. Want je weet wat er gebeurt als je vergeet. *Vergeten leidt tot ballingschap, gedenken tot verlossing*, zo luidt een prachtige uitspraak van rabbi Baal Shem Tov. Dat hebben we gezien. We kennen de geschiedenis van het volk Israël. Als je vergeet, dan word je balling. Dan word je gegrepen door andere machten en krachten dan de vrijheid van de wet, de tien woorden. Voor ons is het niet anders. Gegrepen zijn we vaak genoeg door onze dagelijkse drukte, door de agenda van de politiek - kijk nu naar de Europese politiek. Volledig versmald tot de discussie: willen we wel of willen we niet. En als we willen, willen we dan met de euro of met de gulden. Er is toch veel meer dan dat? Waarden als solidariteit, waarden als duurzaamheid, waarden als opvang van vluchtelingen. Je hoort er bitter weinig over. Waar spiegelen wij ons aan als wij woorden gebruiken over Europa? Welke verhalen zijn dan van belang? Wil Europa een welkom huis zijn voor mensen die elders onderdrukt worden, geen leven meer hebben? Hoe zit het dan met de vluchtelingen die met een gammal bootje over de zeeën varen?

Vergeten leidt tot ballingschap, gedenken tot verlossing. Gedenk de vrijheid van de wet, gedenk het verhaal van God met mensen en je leeft een ander leven. Jacobus wil het je bijna door de strot heen duwen. Letterlijk schreeuwt hij het uit: Wees daders van het Woord, niet alleen hoorders. Anders bedrieg je jezelf. Letterlijk staat er 'poëten van het woord'. Je zou het kunnen vertalen met 'scheppers'. Helaas is dat in de NBV vertaling gesneuveld. De NBV probeert het allemaal wat meer uit te leggen: *Vergis u niet: alleen horen is niet genoeg, u moet wat u gehoord hebt ook doen*. Deze oproep komt bij Jacobus recht uit het hart. Wees daders van het Woord! Zoals God de wereld schiep, zo scheppen jullie bij voortduring het Woord (hoofdletter) in jullie eigen leven. Zelfde woordgebruik. God schiep de hemel en de aarde, dag en nacht, de dieren, de vissen in de zee, de mensen en zag dat het goed was. Zijn woorden schiepen een wereld voor ons. Een wereld bedoelt voor gerechtigheid, voor mensen van vrede, een land van brood genoeg voor allen. Die wereld schiep God. Gedraag je dan als scheppers van datzelfde Woord in deze wereld. Kijken we dan in de spiegel van de volmaakte wet die vrijheid brengt en blijven we dat doen (want dat is inherent aan gedenken!) of zijn we als die man die wegloopt en vergeet. Aan ons steeds weer de vraag: waar zijn je woorden en daden op gebaseerd. Ben je dichter van een eigen waarheid of liggen jouw woorden in het verlengde van Gods wijsheid en wet?

Want er zit een gevaar in woorden, zoals Muus Jacobse. Je kan je eigen verhaal maken, een smoezenparade. Maar hij begon, en zij doet er ook niks aan! wie ben ik in mijn kleine hoekje? Elk verhaal kan een zoethoudertje worden of een mogelijkheid om je eruit te kletsen:

*Ieder woord pleegt verraad
Gekkepraat of gedicht*

Uit het gedicht 'Verhaal' van Muus Jacobse

Ik hoorde afgelopen week bij de RTL Late Night Show van Humberto Tan het verhaal van een meisje dat als schoolproject vijf weken naar Azië was geweest. Maar dan vanuit haar eigen studentenkamer. Ze had iedereen om de tuin geleid, behalve haar vriend. Niemand wist 't. Ze wilde kijken of de kracht van beelden zo sterk was dat ze haar familie en vrienden voor de gek kon houden. Vanwege het tijdsverschil met Azië zette ze haar wekker en stuurde midden in de nacht een sms'je. Ze bouwde haar kamer om tot een Thais restaurant. Men wilde niet geloven dat zij vijf weken op haar kamer in Amsterdam had gezeten. Zo sterk zijn beelden, je gaat erin geloven, in een waarheid die gebaseerd is op niks, op een leugen. Dat wilde zij laten zien. Dat Facebook, naast alle voordelen, een eigen wereld creëert waarin je altijd het gevoel hebt dat iedereen een puik leven leidt, met interessante mensen, veel vrienden. Over scheppen gesproken. Welke wereld wil jij scheppen en onderschat de kracht van beelden, van verhalen, van jouw woorden niet.

Jacobus wil het wel uitroepen: wees dichter van dat ene Woord, het woord van God. Ons allen in de mond gelegd als we ons maar willen spiegelen aan dat ene, de wet van vrijheid. Laten we dat niet vergeten. Blijf gedenken. Laten we het daarom uitzingen: '*Jij, nog naamloze, onze God, ademt ons open en wekt in ons weerbarstige geheugen wat wij zagen met ons vroegste ogen.*

Met veel dank aan ds Klaas Govers